

door J.B. DREESEN

In een vorige bijdrage (1) peilden we naar de juiste naam van deze parochie. Aan de hand van een reeks archiefmateriaal kan het bestaan ervan aangetoond worden van 1222 tot 1584, datum waarop het dorp verlaten werd omdat de omgeving van Oostende door de Staatsen op kunstmatige wijze geïnundeerd werd.

Een vraag die we ons kunnen stellen is deze naar de omvang van deze parochie. Het voorlopig antwoord hierop is te vinden in de Ommeloper van s' Heerwoutermans Ambacht van het jaar 1559, van de hand van Marck MEULENBEKER "landtmeter vanden Vryen" (2).

Deze Ommeloper geeft de situatie weer in het voornoemde jaar, dit is 35 jaar voor het verdwijnen van het dorp. In de eeuwen voordien moet Sinte Catharina-West groter zijn geweest vermits het nieuwe Oostende vanaf 1394, voor een groot gedeelte, werd opgericht op de gronden van Sinte Catharina-West (3). Er hebben oudere ommelopers bestaan want in bepaalde stukken is er sprake van een ommeloper uit de 15e eeuw. Die werd tot nu toe echter nog niet gelokaliseerd.

Zoals beschreven in de Ommeloper van 1559 omvatte Sinte Catharina-West het 25ste, 26ste, 27ste, 28ste, 29ste, 30ste, 34ste, 35ste en 36ste begin (4). In het 25ste begin lagen enkele percelen die tot Zandvoorde behoorden (6 gemeten 3 lijnen en 95 roeden). In het 26ste begin lagen ongeveer 160 gemeten (minder dan de helft van het begin) die bij Bredene zuidwest behoorden terwijl ook in het 27ste begin enkele percelen bij Bredene zuidwest behoorden.

Teneinde de begrenzing van Sinte Catharina-West zo juist mogelijk weer te geven halen we voor elke van de genoemde beginnen telkens de volledige inleiding aan zoals die door Marck MEULENBEKER verwoord werd. Dit stelt de lezer in de mogelijkheid enkele toponiemen, die voor de meeste kenners van de Oostendse geschiedenis geen onbekenden zijn, nauwkeuriger te situeren.

De gegevens verwerkten we op een deel van de reproductie van de kaart van het Brugse Vrije zoals die in 1847 door "M. le Chevalier MARCHAL" gecopieerd werd van de kaart van POURBUS (geschilderd in 1562 en herschilderd tussen 1596 en 1601 door Pieter CLAEYSSENS). Deze kaart hangt in de benedenzaal van het Brugse stadhuis en omvat het volledige Brugse Vrije. De reproductie van de heer MARCHAL verscheen, samen met een beschrijving, onder de titel "Notice sur la carte du Franc de Bruges" als een bijlage aan "Emulations" van 1847.

Op het hierbijgevoegde kaartje werd de nummering van MARCHAL niet weerhouden maar aangepast aan de in de Ommeloper gebruikte namen.

Mijn dank gaat naar de heer Daniel FARASYN die, door me in de beginfase, een door hem getekende en bijgewerkte kaart van 's Heerwoutersmans Ambacht op schaal 1/40.000ste ter beschikking te stellen, me in de mogelijkheid stelde, de verschillende "beginnen" nauwkeurig te situeren.

Hier volgen dan de inleidingen van de "beginnen" die betrekking hebben op Sinte Catharina-West.

XXV(st)e beghin in S(in)te Kathelyne, zuudt zuudtwest.

Beghinnende noordtwest over van den voors(eide) p(er)cheelen, noordtwaert over den heerwech, tusschen den heerwech die van steene naer den keingaert loopt ande zuudtzyde, den waterganck ande noordtzyde ende andt oosthe(ende), metten westh(ende) ande zydelinghen, metten noordtwesth(ende) r an trattegat e(nde) anden houc daer.

Totaal 472 gemeten 2 lynen waarvan 7 gemeten en 95 roeden tot Zandvoorde behoorden.

XXVI(st)e beghin. Sinte kathelyne, zuudtoost en(de) oost.

Beghinnende noordt jeghens over tlaetste voor(seit) stick noordtwaert over den waterganck, tusschen den dycwech ende den heerwech beede ande noordtoostyde, den waterganck ande zuudtzyde ende ant westhende metten oosth(ende) anden keynjaert ende es den houc daer thof e(nde) casteel van Sinte cathelyne in staet daer.

Totaal 350 gemeten 20 roeden waarvan 161 gemeten tot Bredene behoorden.

XXVII(st)e beghin Sinte Cathelyne oost.

Beghinnende noordtwaert over vanden laetsten voors(eide) p(er)cheelen noordtwaert over de heerwech, tusschen de heerwech ande zuudtzyde e(nde) anden keyngaert e(nde) tbeloop daer.

Totaal 343 gemeten 2 lynen en 62 roeden waarvan 64 gemeten 2 lynen en 25 roeden tot Bredene zuidwest behoorden.

XXVIII(st)e beghin Sinte Cathelyne, suudtwest int dorp.

Beghinnende bet west van de laetste voorseide percheelen zuudtwest by de kercke van Sinte Cathelyne tusschen den dycwech ande noordtzyde den waterganck ande zuudtoostsyde metten zuudtwesthender ande zydelinghen en es tbeloop daer de taverne van Sinte Cathelyne in staet daer.

Totaal 62 gemeten 1 lyne 11 roeden.

XXIX(st)e beghin Sinte Cathelyne, zuudtwest - de wulvehouc.

Beghinnende westwaert over vanden voors(eide) p(er)cheelen, westwaert over de grooten sluisvliet, tusschen den dycwech an de noordtzyde, de cleene zydelinghe ande zuudtz(yde) ende andt westh(ende), metten oosth(ende) an de zydelinghe jeghens den sluisvliet metten noordtoosth(ouc) ande snouxhuelbrugge e(nde) es tbeloop daer.

Totaal 249 gemeten 1 lyne en 59 roeden.

XXX(st)e beghin Sinte Cathelyne, west.

Beghinnende west noordtwestwaert over van den laetste voors(eide) p(er)cheelen noordtwaert over den dycwech, tusschen den dycwech an de zuudtz(yde), het stereepvlietkin ande noordts(yde) metten westh(ende) ande cleene zydelinghe jeghens tgeleet vanden ambogte ende metten oosth(ende) anden groote sluisvliet e(nde) es tbeloop daer p(iet)er daens ende aernoud f(iilius) adam zwadde beede inne wuenen.

Totaal 207 gemeten 1 lyne 24 roeden.

Noot. Het XXXIste, XXXIIste en het XXXIIIste begin behoorden tot Mariakerke en waren onderscheidelijk 170, 35 en 36 gemeten groot.

XXXIV(st)e beghin Sinte Cathelyne, noordtwest.

Beghinnende zuudtwest van daer zuudtwaert over beede laetste voorseide p(er)cheelen beloopden tusschen den ouden oostenschen waterganck ende den oude sluisvliet beede an de noordtzyde, den dycwech ande zuudtzyde, metten westhende ande zydelinghen ende metten oosthende anden ouden waterganck metten zuudtwesthender ande snoucshuelbr(ugghe) metten noordtwesth(ender) jehghens over tkerkhof van Sinte Cathelyne ende es tbeloop daer.

Totaal 101 gemeten 67 roeden.

XXXV(st)e beghin Sinte Cathelyne, oost van de kercke.

Beghinnende oostwaert over vanden voor(seiden) stick, oostwaert an(den) oosthenschen waterganck, tusschen den nieuwen oostenschen waterganck ande noordsts(yde) ende an beeden tkerkhof van Sinte Cathelyne ende den dycwech ande zuudts(yde)ende es thoucshkin daer de priestrage in staet, daer de prochiepape in wuendt (5).

Totaal 5 gemeten 33 roeden.

XXXVI(st)e beghin Sinte Cathelyne, noordtwest ten noordtoost.

Beghinnende oostwaert over vanden laetste voors(eiden) sticke, oostwaert en noordtwaert over den voors(eiden) oostenschen waterganck, tusschen den nieuwen oostenschen waterganck jehghens den dycwec en jehghens tlaetste voors(eide) beloop ande zuudts(yde) den ouden oostenschen waterganck ende de dyckergracht jehghens de ouden waterganck metten oosthende anden heerwech e(nde) es tbeloop daer c(hrist)offels v(er)helst inne wuent.

Totaal 182 gemeten.

We tellen de gevonden waarden op en vinden :

25ste begin	465 gemeten	1 lijn	5 roeden
26ste begin	189 gemeten		20 roeden
27ste begin	279 gemeten		37 roeden
28ste begin	62 gemeten	1 lijn	11 roeden
29ste begin	249 gemeten	1 lijn	59 roeden
30ste begin	207 gemeten	1 lijn	24 roeden
34ste begin	101 gemeten		67 roeden
35ste begin	5 gemeten		33 roeden
36ste begin	182 gemeten		

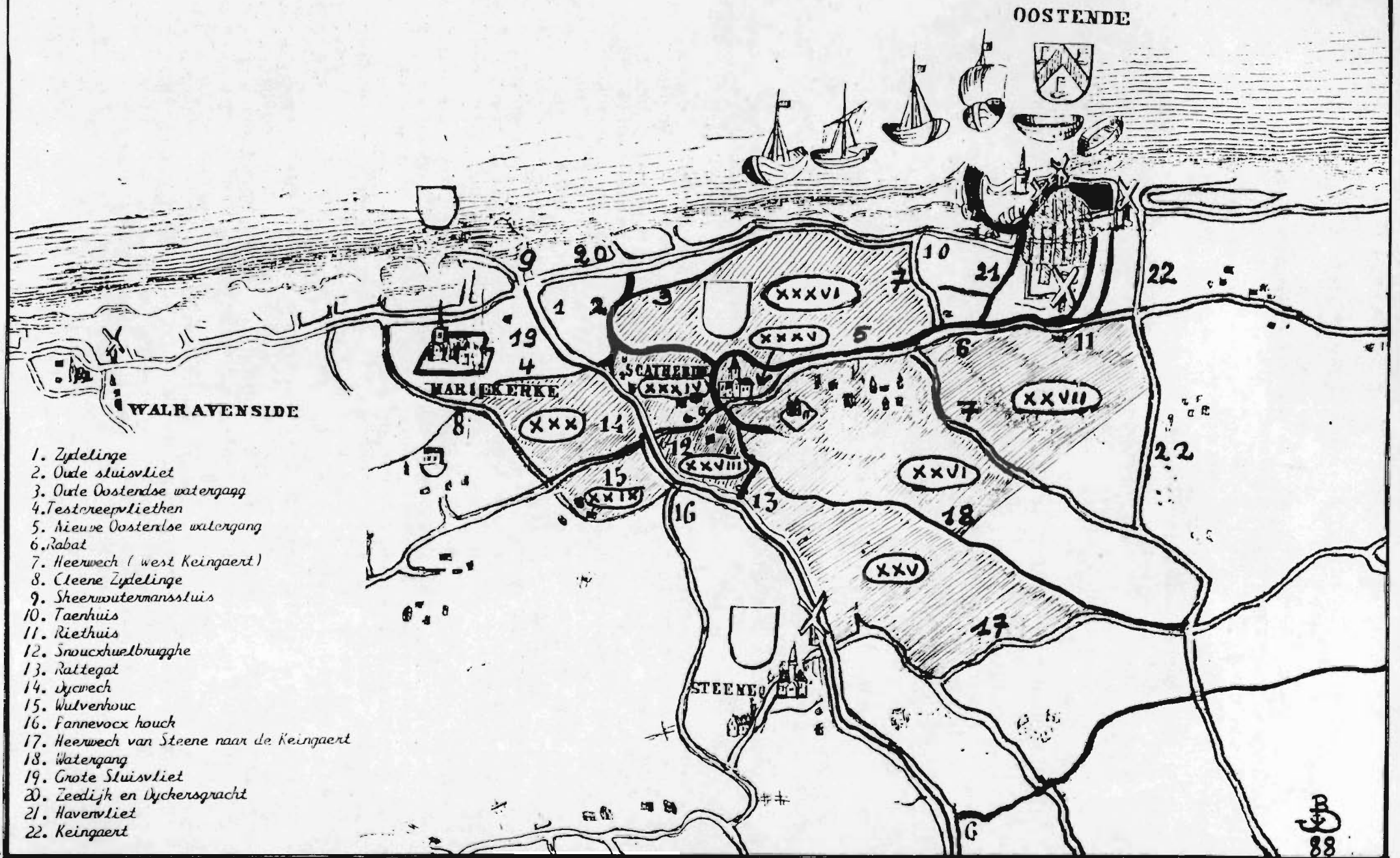
Totaal 1.841 gemeten 56 roeden

100 gemeten = 44 ha.

Voor een totaal van 1841 gemeten geeft dit 810 ha.

In voor ons herkenbare grenzen wordt dat de Steense Dijk vanaf de molen van Stene tot aan de Hoge barriere, vandaar, in de richting van de kerk van Mariakerke tot tegen de Nieuwpoortsesteenweg ter hoogte van de Dorpstraat.

Van de Dorpstraat langs de Nieuwpoorstesteenweg tot aan de Steense Dijk. Vandaar in lijn tot aan de Limburgstraat op de zeedijk. Vervolgens langs de Zeedijk tot aan de Kemmelbergstraat. Van hier, door de Kemmelbergstraat en de Rogierlaan tot aan de Amsterdamstraat. Van achter de Sint-Jozefkerk in de richting van de Amsterdamstraat tot halverwege de havengeul achter het Kaaistation. Midden in de havengeul tot halverwege de Logistiek en de Koninklijke Jachtclub. Vandaar in rechte lijn tot aan het President Kennedy-rondplein en vandaar tot aan het begin van de Zilverlaan. Als laatste grens wordt de Zilverlaan gevolgd tot aan de snijding met de Steense Dijk.

Dit was, bij benadering, de parochie van Sinte Catharina-West in 1559.

Welke zijn nu de eerste gevolgtrekkingen die we op basis van dit plan en de beschrijving van de diverse beginnen kunnen doen ?

1. Het grondgebied van 's Heerwoutermans Ambacht werd aan de westzijde niet overal begrensd door de Zydellinghe (bij benadering overeenstemmende met de huidige Steense Dijk). Vanaf de Wulvenhoek (de hoek van de Steense Dijk tussen de Dennenlaan en de Limbalaan) werd de begrenzing gevormd door de "Cleene Zydellinghe" die van de genoemde hoek in een boog naar de huidige Duinkerke weg liep om vervolgens langs de A. Chocqeelstraat en het verlengde hiervan tot tegen de duinen van Mariakerke liep, even ten westen van het huidige kerkje.

Hierdoor lagen het 29ste en 30ste begin van Sinte Cathelijne en het 31ste begin (van Mariakerke) van 's Heerwoutermansambacht over wat we nu de Steense Dijk noemen en naar onze opvattingen tot Kamerlinksambacht behoorde. Dit is in tegenspraak met de op dit ogenblik geldende opvatting nl. dat 's Heerwoutermansambacht begrensd werd door de Steense Dijk. Sinte Mariakerke, west, verschijnt voor het eerst in een ommeloper van Kamerlinckx Ambacht in 1628 (6).

2. Uit de beschrijving van de diverse noordelijke "beginnen" van het ambacht, dit zijn het 31ste, 32ste en 33ste van Sinte Mariakerke en het 30ste, 34ste en 36ste van Sinte Cathelijne blijkt dat de OUDE OOSTENDSE WATERGANG (van 1285) noordelijker lag dan de NIEUWE OOSTENDSE WATERGANG (van 1443). Dit is in tegenspraak met diverse auteurs over Oostende die de watergang van 1285 en die van 1443 beiden ten zuiden van de huidige stad situeren.

Volgens de beschrijving van de ommeloper van 1559 loopt de Oude Watergang in het 36ste begin dood tegen de duinen. In de beschrijving van de noordelijke percelen van het 36ste begin leest men halverwege van "een groote crom(m)e driehoucte plaetse" toebehorende aan "Onser Vrouwegilde in Oostende" en "aan de kercke, den disch, de pastoor en de koster van Oostende". Dit stuk grenst : "metten noordth(ende) an den OUDEN OOSTENSCHEN WATERGANCK e(nde) ande dyckersgracht...". In de verdere, oostelijk gelegen percelen is er geen sprake meer van de Ouden Oostenschen Waterganck maar uitsluitend van de dyckersgracht als noordelijke grens van het 36ste begin.

Zeer opmerkelijk is dat een denkbeeldige verlenging van het uiteinde van deze Oude Oostendse Watergang (zoals voorgesteld op de kaart van Pourbus) onder de duinen door, aansluit op de LEET, de binnenhaven van de eerste Oostendse haven. Het staat vast dat deze binnenhaven in 1445 gegraven werd in de bedding van de Leet, de waterloop die noordelijk lag van de in 1390 aangelegde dijk van het Brugse Vrije.

Rekening houdend met; de eerder geringe oppervlakte van Sinte Mariakerke gespreid over het 31ste, 32ste en 33ste begin; de scheiding tussen het grondgebied van Sinte Mariakerke en Sinte Cathelijne in het 30ste en 31ste begin door het Terstreepvlietken en de verdere scheiding tussen deze parochies in het 32ste en het 34ste begin en in het 33ste en 36ste begin door de Oude Sluisvliet en de Oude Oostendse Watergang doet het vermoeden rijzen dat de voornoemde Oude Sluisvliet en een deel van de Ouden Oostendse Watergang niets anders zijn dan de in 1285 uitgediepte en verbreedde Terstreepvliet (7).

Zij zouden dan het oostelijk uiteinde gevormd hebben van de Terstreepvliet die het eiland Testerep scheidde van het vasteland. De loop van deze scheiding vanaf de Steense Dijk tot aan Nieuwpoort werd door AMERYCKX vrij nauwkeurig bepaald op basis van de aanduidingen op de Ferariskaart (8). Met betrekking tot de geschiedenis van Oostende zou dit een zeer belangrijke vaststelling kunnen zijn.

3. Oost- en westkainaertweg zijn namen die waarschijnlijk, voor het eerst, voor facilititeit of ter onderscheiding, in de 19de eeuw uit de pen van de historici zijn gevloeid. De in de ommeloper gebruikte naam is KEINGAERD of KEINJAERT voor wat nu de Oost-Keinjaert wordt genoemd. De huidige West-Keinjaert werd gewoon HEERWECH genoemd. Op basis van een kaart uit 1776 kunnen we stellen dat het noordelijk uiteinde van de Keinjaert opgenomen werd in de in 1584 ontstane geul (9).
4. Uit de configuratie van Sinte Catherina-West en het daarop aansluitend 37ste begin (Westschependom) en het 38ste begin (Stede van Oostende; zuidpolderken en Oostschependom) blijkt duidelijk dat het huidige Oostende op grondgebied werd gebouwd dat bijna integraal tot de parochie van Sinte Catharina behoorde. Opmerkelijk is ook dat de Stede van Oostende (samen met het zuidpolderken en het Oostschependom) in 1559 beschreven werd in de Ommeloper van 's Heerwoutermansambacht.
5. Bij nadere bestudering van de hoofdwegen van de omstreeks 1750 ingedijkte Sinte Catherinapolder blijkt dat onze voorouders zich bij de aanleg ervan lieten leiden door oudere plannen.
 - a. Zo correspondeert de STEENE STRAETE (huidige Zilverlaan) in grote mate met de in de ommeloper beschreven "heerwech van Steene naer de Keingaert". Het referentiepunt is hier de plaats van de molen van Stene en de richting van de Zilverlaan.
 - b. Het noordelijke deel van de GISTEL STRAET (opgenomen in de Verenigde Natielaan met als vervolg de Gistelse steenweg) correspondeert bij benadering met de in de ommeloper beschreven Heerwech west van de stad. Deze heerwech liep langs de huidige Edith Cavelstraat en de Rogierlaan naar de Zeedijk.
 - c. Op basis van de vermoede plaats van de kerk van Sinte Cathelyne (10) mogen we met grote mate van zekerheid aannemen dat het tracé van de Leffingestraat tussen het Sinte Catherinplein en de Elisabethlaan, alsook het inmiddels in de bouwzone opgenomen deel van deze straat tussen de Elisabethlaan en de Prins Roselaan en de Prins Roselaan zelf, op de plaats liggen van de in de ommeloper genoemde Dycwech.
6. Een vaststelling van taalkundige aard is het gebruik van UE in plaats van het huidige EU ; zoals bv in Marck MEULENBEKER, inne WUENT, SNOUCXHUELBRUGGHE en anderen.

Noten en verwijzingen

- (1) SINTE-CATHARINA-WEST in het tijdschrift De Plate, september 1988.
- (2) Rijksarchief Brugge. Watering Blankenberge nr 517.
Fonds Jonckheere nr 1290.
- (3) Edw. VLIETINCK. Het oude Oostende. Oostende 1987, blz 28 t/m 41.

- (4) De omlopers omschrijven alle percelen van een waterschap en groeperen deze in "blokken". De grenzen van een blok, bestaande uit wegen, watergangen en/of dijken, worden aan het hoofd van een groep percelen uitvoerig omschreven, waarbij de aanhef onveranderlijk luidt "Dit beghint...". In de oudste ommelopers zijn deze blokken in margine genummerd zodat de gewoonte ontstond een bepaalde groep percelen met een rangnummer aan te duiden. Onder invloed van de eerste woorden der omschrijving sprak men toen van het zoveelste "beghin". Naar E. GOTTSCHALCK. Historische Geografie van West-Zeeuwsvlaanderen.
- (5) Priestrage = priesterhuis. Zie VERDAM. Middelnederlands Woordenboek.
- (6) Rijksarchief Brugge. Ommelopers collectie Peper. nr 363.
- (7) Edw. VLIETINCK. Het oude Oostende. Oostende 1897. blz 64.
- (8) Dr. Ing. J. AMERYCKX. Biekorf 1955. blz 267.
- (9) Rijksarchief Brugge. Watering Blankenberge. nr 646.
- (10) Tijdschrift De Plate, october 1974. blz 11 en 12 en 84/99 en 84/100.

OOSTENDSE MUZIEKGESCHIEDENIS - XXXVII

HET SYMPHONISCH ORKEST VAN HET KURSAAL IN DE PERIODE 1852-1914 (3)

door Ann CASIER

In 1897 werd het orkest gedeeltelijk hernieuwd en gewijzigd, vanwege enkele zwakke instrumentale partijen. De snaren werden hierbij versterkt (1). Edouard DERY werd SMITS opvolger. Hij was tevens eerste violist aan het Munt-orkest (2). De veranderingen waren blijkbaar verbeteringen, want de krant Carillon d'Ostende vond het symfonieorkest dit jaar zeer goed en homogeen (3).

Op 12 juni 1898 opent het symfonieseizoen opnieuw, maar voor het eerst zonder de oude dirigent PERIER. Eerste dirigent RINSKOPF, bijgestaan door Pietro LANCIANI, vulde het orkest opnieuw aan : 15 eerste violen, 13 tweede, 15 celli en contrabassen, in evenwicht met de blazers, vormden een gedisciplineerd orkest (4). Ook een aantal leerlingen van de Oostendse muziekacademie nam plaats in het orkest. Jammer genoeg ontbraken in het begin van het seizoen nog de harpen.

Ook Cécile CHAMINADE sprak zeer lovend over de tachtig orkestmusici; het waren goede zichtlezers, ijverig en intelligent. Hun leider kon zijn gevoel op hen overdragen en zo de werken levendig maken (5). Jammer voor het orkest was de publiciteit dit jaar erg slecht : er grepen opvoeringen plaats die niet vooraf aangekondigd waren en aangekondigde programma's werden niet uitgevoerd (6). In 1899 was er op de vergrote estrade plaats voorzien voor 106 man : 20 eerste violen, 17 tweede violen, 14 alten, 15 celli, 10 contrabassen, 3 fluiten, 3 hobo's, 3 klarinetten, 3 fagotten, 2 trompetten, 2 kornetten, 4 hoorns, 3 trombones, 1 tuba, 5 slagwerkers (cimbalen, grote trom, trommel, triangel, pauken) en 2 harpen (7). Daarnaast ook nog twee dirigenten, een pianist-begeleider en een organist. Het Kursaalorkest kon stilaan tot de belangrijkste van Europa gerekend worden. Uit de honderd muzikanten zijn er 17 leerlingen of oud-leerlingen van de Oostendse muziekacademie (8). Het orkest werd gefeliciteerd door Joseph DUPONT, dirigent van de Concerts Populaires en Arthur NIKISCH, dirigent van het Filharmonisch orkest van Berlijn (9). Geen enkele badstad had zo'n